Rikosoikeuden professori Sakari Melander
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
4.5.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 49/2018 vp** eduskunnalle liikesalaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi liikesalaisuuslaki, jolla pantaisiin kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/943 julkaisemattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja ilmaisemiselta (ns. liikesalaisuusdirektiivi). Ehdotetussa liikesalaisuuslaissa säädettäisiin muun muassa liikesalaisuuden määritelmästä ja liikesalaisuuden oikeudettomasta hankkimisesta, käyttämisestä ja ilmaisemisesta. Lisäksi laissa säädettäisiin sallituista liikesalaisuuden hankkimistavoista sekä liikesalaisuuden loukkaustilanteissa käytettävistä yksityisoikeudellisista oikeussuojakeinoista. Esityksessä ehdotetaan myös rikoslain 30 luvussa olevien tiettyjen yrityssalaisuusrikoksia koskevien säännösten muuttamista.

Keskityn lausunnossani ehdotettuihin rikoslain muutoksiin sekä ehdotettuun liikesalaisuuslakiin siltä osin kuin se on rikoslain yrityssalaisuusrikoksia koskevien säännösten kannalta merkityksellinen. Lisäksi kiinnitän huomiota ehdotetun liikesalaisuuslain sisältämään oikeuspaikkasääntelyyn.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Liikesalaisuuksien yksityisoikeudellisesta ja rikosoikeudellisesta suojasta

Esityksellä ehdotettavalla liiketoimintalailla uudistettaisiin pääosin liikesalaisuuksien siviilioikeudellista oikeussuojajärjestelmää. Tämä on sinänsä luonnollista, koska lailla täytäntöönpantava liikesalaisuusdirektiivi koskee niin ikään vain yksityisoikeudellisia oikeussuojakeinoja. Esityksessä todetaankin (s. 50), että liikesalaisuuksien rikosoikeudellinen oikeussuojajärjestelmä on ollut toimiva, eikä sitä ole näin tarpeen uudistaa eikä myöskään täytäntöönpantava direktiivi siihen velvoita.

Esityksessä todetaan (s. 53) liikesalaisuuksien suojan olevan Suomessa hyvällä tasolla, mutta sen todetaan rakentuvan ennen muuta rikoslainsäädännön tarjoaman suojan varaan. Esityksen tavoitteena on (s. 53) direktiivin kansallinen täytäntöönpano siten, että nykyistä siviilioikeudellista sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/1978) mukaista liikesalaisuuksien suojan tasoa ei heikennetä ja ettei rikosoikeudellisia oikeussuojakeinoja muuteta. Lisäksi esityksen tavoitteena (s. 54) on selkiyttää asiaa koskevaa nykyistä asiaa koskevaa pirstaleista sääntelyä liikesalaisuuksien yksityisoikeudellista suojaa koskeva erillislaki säätämällä. Tavoitteena on myös yhtenäistää liikesalaisuuksia koskevassa lainsäädännössä käytettyä terminologiaa.

Esityksen edellä mainittuja tavoitteita voi sinänsä pitää kannatettavana. Etenkin sääntelyn johdonmukaisuuden sekä terminologisen yhtenäisyyden tavoittelua voidaan pitää kannatettavana ja hyväksyttävänä tavoitteena. Liikesalaisuuksien yksityisoikeudellisen ja rikosoikeudellisen suojan väliseen painotukseen esityksellä ei liene tarkoitus puuttua. Esityksen perusteluista käy ilmi (s. 34), että liikesalaisuuden loukkaamista koskevat asiat käsitellään Suomessa pääosin rikosasioina. Kuten edellä on todettu, liikesalaisuuslailla täytäntöönpantava liikesalaisuusdirektiivi ei sisällä rikosoikeudellisia velvoitteita. On kuitenkin huomattava, että direktiivi ei ole lainkaan merkityksetön rikosoikeudellisesta näkökulmasta ottaen etenkin huomioon, että liikesalaisuus määriteltäisiin jatkossa ehdotetussa liikesalaisuuslaissa ja että tähän määritelmään viitattaisiin rikoslain 30 luvussa.

Ensinnäkin voidaan kuitenkin todeta, että liikesalaisuuksien yksityisoikeudellisen suojan vahvistaminen ja asiaa koskevan erillislain säätäminen olisi saattanut antaa aiheen arvioida, onko liikesalaisuuksien nykyisenkaltainen rikosoikeudellinen suoja tarkoituksenmukainen ja hyväksyttävä suhteessa direktiivin sisältämään ja liikesalaisuuslaissa ehdotettuun yksityisoikeudelliseen suojaan. Yrityssalaisuuksia koskeva rikosoikeudellinen lainsäädäntö on laadittu 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Lainsäädännön ikä huomioon ottaen olisi tässä yhteydessä saattanut olla aihetta arvioida säännösten tarvetta suhteessa ehdotettuun siviilioikeudelliseen lainsäädäntöön.

Direktiivi ja ehdotettu liikesalaisuuslaki sisältävät toiseksi myös muuta liikesalaisuuksia koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn kannalta merkityksellistä sääntelyä kuin liikesalaisuuden määritelmän. Direktiivin 1 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää direktiivissä vaadittua laajemmasta liikesalaisuuksien suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä tai ilmaisemiselta edellyttäen, että varmistetaan direktiivin 3, 5 ja 6 artiklan, 7 artiklan 1 kohdan, 8 artiklan, 9 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan, 9 artiklan 3 ja 4 kohdan, 10 artiklan 2 kohdan, 11 ja 13 artiklan sekä 15 artiklan 3 kohdan noudattaminen. Koska direktiivissä ei säädetä rikosoikeudellisista oikeussuojakeinoista, mainittua 1 artiklan kohtaa voitaneen tulkita siten, että siinä ei aseteta nimenomaisia sisällöllisiä vaatimuksia jäsenvaltion mahdolliselle rikosoikeudelliselle liikesalaisuuksien

suojaa koskevalle lainsäädännölle, vaikka asiaa koskevassa mahdollisessa rikosoikeudellisessa lainsäädännössä asiallisesti ottaen on kysymys direktiivissä vaadittua laajemmasta liikesalaisuuksien suojaamisesta. Olisi nähdäkseni kuitenkin liikesalaisuuksia koskevan suojan johdonmukaisuuden kannalta erikoista, jos direktiivin ajateltaisiin olevan muilta kuin liikesalaisuuden määritelmää koskevilta osin merkityksetön liikesalaisuuksien rikosoikeudellisen suojan kannalta. Esityksen perusteluissa ei direktiivin ja ehdotetun liikesalaisuuslain aineellisten säännösten merkitystä rikosoikeudellisen asiaa koskevan sääntelyn soveltamisen kannalta juuri käsitellä, mitä voidaan pitää selkeänä esityksen sisältämänä puutteena.

On huomattava, että ehdotettu liikesalaisuuslaki sisältää säännöksen liikesalaisuuden oikeudettomasta hankkimisesta (ehdotetun liikesalaisuuslain 3 §), joka on osin muotoiltu rikoslain 30 luvun 4 §:ssä tarkoitettua yritysvakoilua vastaavasti. Ehdotetun liikesalaisuuslain 4 § sen sijaan sisältäisi liikesalaisuuden oikeudetonta käyttämistä ja ilmaisemista koskevan säännöksen, joka osin vastaa rikoslain 30 luvun 5 §:ssä tarkoitettua yrityssalaisuuden rikkomista ja luvun 6 §:ssä tarkoitettua yrityssalaisuuden väärinkäyttöä. Ehdotetut liikesalaisuuslain säännökset pohjautuvat liikesalaisuusdirektiivin 3 ja 4 artiklaan. Aivan selvää ei ole, mikä merkitys mainituille liikesalaisuuslain säännöksille on rikosoikeudellisia säännöksiä tulkittaessa annettava ja miten direktiivin mahdollinen tulkintavaikutus tulisi ottaa rikosoikeudellista sääntelyä sovellettaessa huomioon vai tulisiko direktiiville lainkaan antaa merkitystä rikosoikeudellisissa lainsoveltamistilanteissa.

Selvää nähdäkseni vähintään kuitenkin on, että direktiivin sisältämät määräykset siitä, milloin liikesalaisuuksien hankintaa, käyttöä ja ilmaisemista ei ole pidettävä oikeudettomana, ovat merkityksellisiä myös liikesalaisuuksia koskevan rikosoikeudellisen sääntelyn kannalta. Olisi erikoista, jos toimintaa, jota yksityisoikeudellisesti ei pidettäisi oikeudettomana, voitaisiin kuitenkin asiaa rikosoikeudellisesti arvioiden pitää oikeudettomana ja tunnusmerkistön mahdollisesti täyttävänä. Tässä suhteessa merkityksellinen ehdotetun liikesalaisuuslain säännös, joka tulee jatkossa ottaa huomioon rikoslain 30 luvun säännöksiä sovellettaessa, on liikesalaisuuden oikeudetonta hankkimista koskevan 2 §:n 2 momentti, jossa säädetään tilanteista, jolloin liikesalaisuuden hankkiminen ei ole oikeudetonta. Säännös pohjautuu direktiivin 3 artiklaan. Merkityksellinen on myös ehdotetun liikesalaisuuslain väärinkäytöksen paljastamista ja sananvapauden käyttämistä koskeva 5 §, joka taas pohjautuu direktiivin 5 artiklaan. Selvää nähdäkseni on, että jos liikesalaisuus on hankittu tai jos sitä käytetään tai se ilmaistaan mainituissa säännöksissä tarkoitetuin tavoin, rikoslain 30 luvun yrityssalaisuusrikoksia koskevia säännöksiä ei voida soveltaa. Ehdotettu liikesalaisuuksien suojaa koskeva yksityisoikeudellinen lainsäädäntö näin osaltaan vaikuttaa myös asiaa koskevan rikosoikeudellisen lainsäädännön soveltamiseen ja rangaistavan käyttäytymisen alaan.

Sääntely muodostaa tältä osin hieman vaikeasti hallittavan kokonaisuuden, koska rikoslain säännöksiä ei ehdoteta muutettavaksi siten, että niissä viitattaisiin ehdotettuun liikesalaisuuslain sääntelyyn liikesalaisuuden määritelmää lukuun ottamatta. On huomattava, että rikoslain 30 luvun 4, 5 ja 6 §:ssä tarkoitetulta toiminnalta edellytetään oikeudettomuutta, mikä käsite voi rikosoikeudellisesti olla laajempi kuin mitä ehdotetussa liikesalaisuuslaissa ja liikesalaisuusdirektiivissä käsitteellä tarkoitetaan. Perusteltua lienee katsoa, että liikesalaisuuslain 3 ja 5 §:n sisältämä sääntely siitä, milloin liikesalaisuuksiin liittyvää toimintaa ei ole pidettävä oikeudettomana, muodostaa vähimmäistason myös rikosoikeudelliselle arviolle siitä, milloin toimintaa ei ole pidettävä oikeudettomana. Tästä näkökulmasta rikoslakiin sisällytettävä nimenomainen viittaus mainittuihin liikesalaisuuslain säännöksiin ei nähdäkseni olisi tarpeen, koska tällöin

säännöksessä olisi pyrittävä muotoilemaan myös mahdollisia muita tilanteita, joissa toimintaa ei rikosoikeudellisesti olisi pidettävä oikeudettomana. Koska liikesalaisuuslain 3 ja 5 §:n sisältämä sääntely kuitenkin rajaa rangaistavan käyttäytymisen alaa, mainittujen säännösten merkityksellisyydestä rikosoikeudellisen sääntelyn soveltamisen kannalta olisi vähintään perusteltua mainita lakivaliokunnan esitystä koskevassa lausunnossa – ottaen lisäksi huomioon, että esimerkiksi ehdotettu liikesalaisuuslain 5 § sisältää vastaavankaltaista sääntelyä kuin yrityssalaisuusrikoksia koskevan hallituksen esityksen sisältämät esimerkit tilanteista, joissa toiminta ei olisi oikeudetonta (HE 66/1988 vp, s. 84/II).

Ehdotetut rikoslain 30 luvun muutokset

Liikesalaisuuden määritelmä. – Yrityssalaisuusrikoksista säädetään rikoslain (39/1889) 30 luvun 4–6 §:ssä (769/1990). Luvun 4 § sisältää säännöksen yritysvakoilusta, luvun 5 § yrityssalaisuuden rikkomisesta ja luvun 6 § yrityssalaisuuden väärinkäytöstä. Lisäksi luvun 11 § (769/1990) pitää sisällään yrityssalaisuutta koskevan määritelmäsäännöksen. Yrityssalaisuuden käsitettä käytetään sekä yritysvakoilua, yrityssalaisuuden rikkomista että yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskevassa rikossäännöksessä, mikä tarkoittaa, että rangaistavan käyttäytymisen alaa keskeisesti rajataan yrityssalaisuuden käsitteellä. Voimassa olevan rikoslain 30 luvun 11 §:n mukaan yrityssalaisuudella tarkoitetaan liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa ja jonka ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa joko hänelle tai toiselle elinkeinonharjoittajalle, joka on uskonut tiedon hänelle. Rikoslain yrityssalaisuuden määritelmä on koskenut vain rikoslaia.

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslaissa ei enää määriteltäisi yrityssalaisuutta vaan rikoslain 30 luvun 11 §:ssä viitattaisiin jatkossa ehdotetun liikesalaisuuslain 2 §:n 1 kohdan sisältämään liikesalaisuuden määritelmään. Ehdotetun liikesalaisuuslain 2 §:n 1 kohdan mukaan liikesalaisuudella tarkoitettaisiin tietoa, joka a) ei ole kokonaisuutena tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä tällaisia tietoja tavanomaisesti käsitteleville henkilöille yleisesti tunnettua tai helposti selville saatavissa, b) jolla a alakohdassa tarkoitetun ominaisuuden vuoksi on taloudellista arvoa elinkeinotoiminnassa ja c) jonka laillinen haltija on ryhtynyt kohtuullisiin toimenpiteisiin sen suojaamiseksi. Määritelmä perustuu liikesalaisuusdirektiivin 2 artiklan 1 kohdan sisältämään liikesalaisuuden määritelmään.

Liikesalaisuuslain sisältämä liikesalaisuuden määritelmä on muotoiltu tavalla, joka ei ole täysin rikosoikeudellisesti merkityksellisten säännösten muotoilussa vakiintuneiden käsitysten mukainen. Osin tämä sinänsä johtuu siitä, että liikesalaisuuslain sisältämä liikesalaisuuden määritelmä pohjautuu liikesalaisuusdirektiivin vastaavaan määritelmään ja sen muotoiluun, joka ei ole kielellisesti paras mahdollinen. Koska liikesalaisuuden määritelmä jatkossa keskeisesti rajaisi rikoslain 30 luvun 4, 5 ja 6 §:n soveltamisalaa ja samalla myös rangaistavan käyttäytymisen alaa, määritelmän muotoilussa on kiinnitettävä huomiota rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamiin vaatimuksiin.

Perustuslain 8 §:n sisältämän rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisältö on perustuslakivaliokunnan käytännössä muotoutunut seuraavaksi: kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on

ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa.[1] Valiokunnan muotoilu korostaa laillisuusperiaatteen tausta-arvoja, ennen muuta ennakoitavuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen käytännössä periaatteelle on annettu käytännössä vastaava ydinsisältö, jossa on korostettu rikossääntelyn ennustettavuutta eli sitä, että säännöksen sanamuodon perusteella voidaan ennakoida, mikä on rangaistavaa.[2]

Ehdotettu liikesalaisuuden määritelmä on melko monimutkainen ja sisällöllisesti melko vaikeasti avautuva. Osin tämä johtuu kielellisesti hieman epäonnistuneesta muotoilusta (esim. a kohdassa käytetty ilmaisu ”joka ei ole kokonaisuutena tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä – – ”). Nähdäkseni ei myöskään ole aivan selvää, mitä ilmaisulla ”joka ei ole kokonaisuutena tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä” tarkoitetaan. Tältä osin sääntelyn täsmentäminen saattaisi olla paikallaan siten, että ehdotetun liikesalaisuuslain 2 §:n sa kohdasta selvemmin kävisi ilmi, mitä ilmaisulla ”joka ei ole kokonaisuutena tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä” tarkoitetaan.

Ehdotettu liikesalaisuuslain sisältämä liikesalaisuuden määritelmä on myös varsin avoin, koska siinä ei millään tavalla määritellä, minkälaisesta tiedosta määritelmän tarkoittamassa tiedossa on oltava kysymys (”Tässä laissa tarkoitetaan 1) liikesalaisuudella tietoa – –”). Määritelmän taustalla olevassa liikesalaisuusdirektiivissä ei sinänsä myöskään tarkemmin määritellä, minkälaisesta tiedosta liikesalaisuudessa on kysymys. Voimassa olevan rikoslain sisältämän yrityssalaisuuden määritelmän mukaan yrityssalaisuudella tarkoitetaan ”liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa”. Säännöksen perusteluissa todetaan (HE 66/1988 vp, s. 90/II), että yrityssalaisuudelle tunnusomaista on, että se sisältää elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa. Vaikka liikesalaisuusdirektiivin liikesalaisuuden määritelmää koskevassa määräyksessä ei nimenomaisesti yksilöidä, minkälaisesta tiedosta liikesalaisuudessa on kysymys, direktiivin ei kuitenkaan nähdäkseni voi katsoa estävän liikesalaisuuden määrittämistä kansallisessa täytäntöönpanolainsäädännössä elinkeinotoimintaa koskevaksi tiedoksi, koska tiedon kaupallista arvoa koskeva vaatimus (direktiivin 1(1)(b) kohta) merkitsee tiedon olevan elinkeinotoimintaan liittyvää ja koska direktiivin liittymä elinkeinotoimintaan on esimerkiksi sen 2. johdantokappaleen perusteella selvä. Jos liikesalaisuus määriteltäisiin yleisesti elinkeinotoimintaa koskevaksi tiedoksi, määritelmä olisi täsmällisempi ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta hyväksyttävämpi. Ehdotetun liikesalaisuuslain 1 §:n 1 kohta voitaisiin näin muotoilla seuraavasti ”Tässä laissa tarkoitetaan 1) liikesalaisuudella elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa – –”.

Rikosnimikkeet. – Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 30 luvun 4, 5 ja 6 §:ssä sekä 11 §:n määritelmäsäännöksessä ei enää käytettäisi yrityssalaisuuden käsitettä vaan luvun 11 §:ssä viitattaisiin liikesalaisuuslakiin ehdotettuun liikesalaisuuden käsitteeseen ja tätä käsitettä

[1] Esim. PeVL 10/2000 vp, s. 2/I, PeVL 22/2001 vp, s. 3/I, PeVL 29/2001 vp, s. 3/II, PeVL 41/2001 vp, s. 2/II, PeVL 26/2002 vp, s. 2/I, PeVL 40/2002 vp, s. 7/I, PeVL 48/2002 vp, s. 2/II, PeVL 26/2004 vp, s. 3/II, PeVL 7/2005 vp, s. 3/I, PeVL 17/2006 vp, s. 3/I, PeVL 18/2007 vp, s. 5/II, PeVL 12/2010 vp, s. 3/I, PeVL 33/2010 vp, s. 2–3, PeVL 68/2010 vp, s. 4/I, PeVL 11/2011 vp, s. 1, PeVL 61/2012 vp, s. 3–4, PeVL 16/2013 vp, s. 2/I, PeVL 6/2014 vp, s. 2/I, PeVL 26/2014 vp, s. 2/II, PeVL 56/2014 vp, s. 2/II, PeVL 10/2016 vp, s. 9, PeVL 46/2016 vp, s. 6–7 ja PeVL 56/2016 vp, s. 6.

[2] EIT:n käytännöstä ennen muuta *Kokkinakis v. Kreikka*, tuomio 25.5.1993, 52 kohta ja *Cantoni v. Ranska*, tuomio 11.11.1996, 29 kohta. EU-tuomioistuimen käytännöstä ks. esim. yhdistetyt asiat C-74/95 ja C-129/95, *rikosoikeudenkäynti X:ää vastaan*, Kok. 1996, s. I-6609, 25 kohta, C-303/05, *Advocaten voor de Wereld*, Kok. 2007, s. I-3633, 49 ja 50 kohta, C-546/09, *Aurubis Balgaria*, Kok. 2011, s. I-2531, 41 ja 42 kohta ja C-405/10, *Özlem Garenfeld*, Kok. 2011, s. I-11035, 48 kohta.

käytettäisiin luvun 4, 5 ja 6 §:n rikossäännöksissä. Rikoslain 30 luvun 4 §:ssä tarkoitetun yritysvakoilun, 5 §:ssä tarkoitetun yrityssalaisuuden rikkomisen ja 6 §:ssä tarkoitetun yrityssalaisuuden väärinkäytön rikosnimikkeitä ei kuitenkaan muutettaisi. Esityksessä katsotaan (s. 126–127), että nykyiset nimikkeet ovat tekoja hyvin kuvaavia, minkä lisäksi yrityssalaisuuden käsitteen käyttämisellä rikosnimikkeissä tehtäisiin ero rikoslaissa rangaistavaksi säädetyn käyttäytymisen ja muiden liikesalaisuuden rikkomisten välillä.

Koska esityksen yhtenä tavoitteena on yhtenäistää liikesalaisuuksia koskevaa lainsäädäntöä ja siinä käytettyjä käsitteitä, saattaa tästä näkökulmasta vaikuttaa epäjohdonmukaiselta, että rikoslain 30 luvun 5 ja 6 §:n rikosnimikkeissä edelleen käytettäisiin yrityssalaisuuden käsitettä, vaikka sitä ei luvun 11 §:n määritelmäsäännöksessä enää käytettäisi. Vaikka esityksessä ilmaistu tavoite tehdä eroa liikesalaisuuden rikosoikeudellisen ja yksityisoikeudellisen suojan välillä on sinänsä perusteltu, ei välttämättä ole onnistunein ratkaisu pyrkiä osoittamaan mainittua eroa käyttämällä rikoslain rikosnimikkeissä käsitettä, jota ei rikoslaissa enää määriteltäisi – vaikka rikosnimikkeellä ei ole merkitystä rangaistavan käyttäytymisen alan määrittymisen kannalta. Toisaalta yrityssalaisuuden käsitteen käyttäminen rikosnimikkeissä kuvastaisi paremmin rikosoikeudellisen sääntelyn liittymistä elinkeinotoimintaan, mitä kytkentää tulisi edellä esitetyn mukaan liikesalaisuuslain määritelmäsäännöksessä myös korostaa.

Kokonaisuutena arvioiden saattaisi kuitenkin olla perusteita muuttaa rikoslain 30 luvun 5 §:n rikosnimike liikesalaisuuden rikkomiseksi ja 6 §:n rikosnimike liikesalaisuuden väärinkäytöksi, ennen muuta lainsäädännön johdonmukaisuuteen liittyvistä syistä. Sen sijaan rikoslain 30 luvun 4 §:n yritysvakoilua koskevan säännöksen nimikkeen muuttaminen ei liene mahdollista esimerkiksi liikevakoiluksi, koska yritysvakoilu nimikkeenä on kuvaavampi ja yleiskieleen paremmin sopiva.

Ehdotettu teknisen ohjeen väärinkäyttöä koskeva rikossäännös

Ehdotetun liikesalaisuuslain 15 § sisältäisi sakonuhkaisen teknisen ohjeen väärinkäyttöä koskevan rikossäännöksen. Säännöksen mukaan tuomittaisiin se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä tai toista vahingoittaakseen 7 §:n 1, 2 tai 3 momentin vastaisesti ilmaisee teknisen ohjeen tai käyttää teknistä ohjetta. Voimassa olevassa lainsäädännössä teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäytön rangaistavuudesta säädetään sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 10 §:n 1 momentissa.

Ehdotettu säännös olisi vain tahallisena rangaistava, nykyistä sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 10 §:n 1 momenttia vastaavasti. Tältä osin on kuitenkin huomattava, että ehdotetun liikesalaisuuslain 7 §:n 1, 2 ja 3 momentti on kirjoitettu tavalla, joka on ongelmallinen ehdotetun 15 §:n sisältämän tahallisuusvaatimuksen näkökulmasta. Ehdotetun liikesalaisuuslain teknisen ohjeen oikeudetonta käyttämistä ja ilmaisemista koskevan 7 §:n 2 ja 3 momentissa käytetään ilmaisuja, jotka viittaavat tuottamukselliseen käyttäytymiseen (2 momentti: ”Teknistä ohjetta ei saa oikeudettomasti käyttää tai ilmaista se, joka tietää tai *jonka pitäisi tietää*, että sille uskottu tekninen ohje on saatu suoraan tai välillisesti siltä, joka on ilmaissut ohjeen oikeudettomasti”; myös 3 momentti sisältää ilmaisun ”*hänen pitäisi tietää*”). Konditionaalimuotoinen ilmaisu ”pitäisi tietää” viittaa huolellisuusvelvoitteen rikkomiseen ja siten tuottamukselliseen käyttäytymiseen, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa, että liikesalaisuuslain 7 §:n 2 ja 3 momentin sanamuoto on epäjohdonmukainen suhteessa 15 §:n sisältämään

syyksiluettavuusvaatimukseen. On huomattava, että voimassa olevassa lainsäädännössä ei vastaavaa epäjohdonmukaisuutta ole, sillä sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 4 §:ssä, johon lain 10 §:n 1 momentissa viitataan, ei käytetä vastaavia konditionaalimuotoisia ilmaisuja.

Yksinkertaisin tapa mainitun epäjohdonmukaisuuden korjaamiseksi olisi poistaa konditionaalimuotoiset ilmaisut ehdotetun liikesalaisuuslain 2 ja 3 momentista. Toinen, joskin lainsäädäntöteknisesti hieman epäjohdonmukainen ja ongelmallinen, tapa olisi muotoilla liikesalaisuuslain 15 §:n rikossäännös siten, että siitä kävisi selväksi, että lain 7 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu tuottamukselliseen toimintaan viittaava ilmaisu ei kuulu 15 §:ssä tarkoitetun rangaistavan käyttäytymisen alaan. Tämä lienee nähdäkseni selvää jo 15 §:n sanamuodon perusteella, koska rikossäännöksen syyksiluettavuusvaatimus ei sisällä teon tuottamuksellista rangaistavuutta. Säännöksen tulevaan soveltamiseen liittyvien tulkintaongelmien vähentämiseksi olisi kuitenkin syytä säännöksen sanamuodossa tavalla tai toisella korostaa, että liikesalaisuuslain 7 §:n 2 ja 3 momentin sisältämien tuottamukselliseen käyttäytymiseen viittaavien ilmaisujen vastainen toiminta ei ole rangaistavaa. Säännös voitaisiin tällöin muotoilla esimerkiksi seuraavasti:

> ”Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä tai toista vahingoittaakseen 7 §:n 1 momentin vastaisesti ilmaisee teknisen ohjeen tai käyttää teknistä ohjetta, on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, teknisen ohjeen väärinkäytöstä sakkoon.
>
> Teknisen ohjeen väärinkäytöstä tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa 7 §:n 2 tai 3 momentin vastaisesti ilmaisee teknisen ohjeen tai käyttää teknistä ohjetta tietoisena siitä, että hänelle uskottu tekninen ohje on saatu 2 momentin vastaisesti sen oikeudettomasti ilmaisseelta tai että kysymys on 3 momentissa tarkoitetusta teknistä ohjetta loukkaavasta tuotteesta.”

Ehdotetun liikesalaisuuslain toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sääntely

Ehdotetun liikesalaisuuslain 18 §:n mukaan mainitussa laissa tarkoitetut yksityisoikeudelliset vaatimukset tutkitaan käräjäoikeudessa. Oikeushenkilöä tai elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä vastaan esitetty yksityisoikeudellinen vaatimus voidaan kuitenkin tutkia myös markkinaoikeudessa noudattaen, mitä näiden riita-asioiden käsittelystä säädetään oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013). Ehdotettu toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sääntely näin tarkoittaa, että ehdotetun lain mukaisissa riita-asioissa yleisellä tuomioistuimella ja erityistuomioistuimena toimivalla markkinaoikeudella olisi rinnakkainen toimivalta, joskin siten, että markkinaoikeus olisi toimivaltainen tuomioistuin vain oikeushenkilöä tai elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä vastaan nostetun kanteen osalta.

Kuten esityksessäkin todetaan (s. 112), ehdotettu yleisen ja erityistuomioistuimen rinnakkainen toimivalta olisi poikkeuksellinen. Rinnakkaista toimivaltaa perustellaan esityksessä (s. 64) sillä, että sen on arvioitu parhaiten turvaavan asianosaisten pääsyn tuomioistuimeen ja liikesalaisuutta koskevien yksityisoikeudellisten vaatimusten tarkoituksenmukaisen käsittelyn. Yhtäältä esityksessä on katsottu (s. 57), että markkinaoikeudessa oleva kokemus vastaavien asioiden käsittelystä puoltaa markkinaoikeuden toimivaltaa, kun toisaalta on katsottu (s. 56), että esimerkiksi liikesalaisuuksiin liittyvät sopimusriidat käsitellään nykyisinkin yleisissä tuomioistuimissa.

Ehdotettu rinnakkainen toimivalta ei kuitenkaan ole lainsäädännöllisenä ratkaisuna optimaalinen, mitä ilmentää esimerkiksi se esityksen perusteluissakin mainittu seikka (s. 112), että järjestely antaisi liikesalaisuuden haltijalle edellytysten täyttyessä mahdollisuuden nostaa kanne siinä tuomioistuimessa, jossa se katsoo asian käsittelyn tapauksen kokonaisuuden kannalta olevan tarkoituksenmukaisinta. Tätä ei nähdäkseni voida pitää asianmukaisena perusteluna rinnakkaiselle toimivallalle, vaan perustelu on pikemmin ongelmallinen yhdenvertaisuuteen ja johdonmukaisuuteen liittyvistä syistä. Lisäksi, kuten korkeimman oikeuden liikesalaisuustyöryhmän mietinnöstä antamassa lausunnossa todetaan, ”Toimivaltasääntelyä ei ole perusteltua rakentaa oletuksiin asianosaisten prosessikäyttäytymisestä, vaan sen tulisi jo sellaisenaan johtaa siihen, että toimivaltaisia ovat ne ja vain ne tuomioistuimet, joihin asioiden halutaan asiallisin perustein ohjautuvan”.[3] Lisäksi ehdotettu sääntely on ongelmallista sen suhteen, että muutoksenhaku määräytyisi eri tavoin riippuen siitä, onko oikeuspaikka toimivaltainen käräjäoikeus vai markkinaoikeus. Käräjäoikeuden ratkaisuun haetaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 25 luvun 1 §:n 1 momentin (165/1998) mukaan muutosta hovioikeudelta valittamalla, kun taas markkinaoikeuden markkinaoikeudellisessa asiassa antamaan ratkaisuun haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan (L oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa (100/2013) 7:3.1). Sääntely avaisi mahdollisuuden sille, että asian kantaja voisi oikeuspaikkaa koskevalla valinnallaan vaikuttaa vastaajan muutoksenhakumahdollisuuksiin.[4] Tätä ei nähdäkseni voida pitää hyväksyttävänä. Edellä esitetyin perustein ehdotettua rinnakkaista toimivaltaa ei voida pitää ongelmattomana eikä optimaalisena ratkaisuna.

Helsingissä 4.5.2018

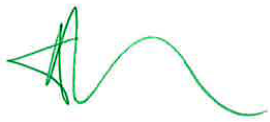

Sakari Melander
Rikosoikeuden professori
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
puh.: 02941 21781, 050 5644229
sähköposti: sakari.melander@helsinki.fi

[3] Ks. korkeimman oikeuden lausunto 13.12.2017 työ- ja elinkeinoministeriölle liikesalaisuusdirektiivin kansallista täytäntöönpanoa valmistelleen työryhmän mietinnöstä, 9 kohta.
[4] Ks. tästä myös korkeimman oikeuden edellisessä alaviitteessä mainittu lausunto, 10 kohta.